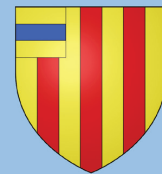
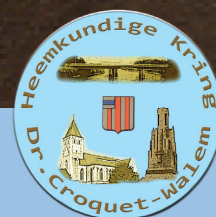

Heemkundige Kring Dr. Croquet - Walem

MAGAZINE 47 - Guillaume Gellens

Driemaandelijke uitgave : oktober - november - december 2017

Colofon

**Dit magazine is een uitgave van
vzw Heemkundige Kring
Dr. Croquet Walem**

**Maatschappelijke zetel:
Kloosterstraat 76
B-2800 Walem**

**www.heemkundewalem.be
info@heemkundewalem.be**

**U kan lid worden door
overschrijving van
10 euro op rekening nr.:
BE23 7512 0773 0691
dan krijgt u de volgende nummers
van ons tijdschrift in uw bus.**

**Redactie en medewerkers
van dit nummer:**

**Hugo Rom
Staf Daems
Karel De Belder
Frans de Greve
Willy Hendrickx
Walter Marivoet
Richard Hofmans
Nena Vandeweerd
Sabine Van Malderen
Tom Van Buggenhout**

**Foto voorblad:
Guillaume Gellens,
in Walem beter gekend als
"Bock Giljom".**

Onze ereleden

Balzarini Jan-Delwiche J.	Morrens Paul
Bellon Bert-Loiselle Martine	Nauwelaerts Eugene
Bergé Jan	Nuyts Dirk
Boterman M.-Bosschaerts S.	Ooghe Bart-Sommen Liesbet
Caelen Karel	Op de Beeck Eddy
Carpentier Christiane	Peeters Katrien (Apotheek-Walem)
Coeckelbergh Willy	Peeters-Van Laer (Schrijnwerkerij)
Daems Hendrik	Peeters Henri
De Belder Karel	Poot Jaak-Janssens Lea
De Greve Frans	Rahier Rombaut
De Groef Gerard	Ressler Alex
De Laet Pieter	Ressler Willy
De Ridder Hilde	Rom Hugo
De Vos Marie-José	Rijmenams Frans
De Waerhert Paula,	Schroeven Wilhelmina
De Win-Van Reeth	Steensels Danny-Van Malderen Sabine
Dox-Vercammen	Vaes Karel
Duquene S.-Van Buggenhout C.	Van Buggenhout-Huysmans Flor
Gijsemans Jan	Van Buggenhout Tom-Veys Ann
Gilon Els (Haarstudio Ellix)	Van Damme Gerard-Loiselle Monique
Goyvaerts E.	Van de brul Dirk (Bouwwerken),
Groep Gilon BVBA	Van Genechten Gaby
Honsia Clara	Van Lint Jean-Van den Heuvel Inge
Janssens Pieter	Van Malderen Stefaan
Laurens André	Vandamme Ricardo
Dokter Liekens Jo	Vander Kuylen Bart (Dierenarts)
Maes Bob-Van Buggenhout Agnes	Vansant Elza
Mariën Maria	Verbeeck Casimir
Marivoet Chantal	Verbeeck Ludo
Marivoet Martin	Verbiest Eric,
Marivoet Walter-van Berckelaer Liz	Vercammen Fons (AXA Bank)
Merckx Eddy-Tanghe Annabel	Vermeeren Frans
Michiels Frank	Wouters Gerald (Aannemer)

EDITORIAAL

Het belang van geschiedenis

De "kruisweg van angst en dood" waarin veertien verhalen uit Walem 1914 worden belicht in een poëtische vorm, werd voor het eerst opgesteld in de kerk van Walem in september 2014. Hij trok de aandacht van een aantal bezoekers, en zo ging de bal aan het rollen. De laatste jaren werd de kruisweg op meerdere plaatsen in Vlaanderen tentoongesteld. Het zorgde ervoor dat we af en toe eens op pad gingen, en op bijzondere plaatsen kwamen en speciale mensen mochten ontmoeten. Zo trokken we naar Zoersel, Mortsel, Sint-Paulus te Antwerpen, Deurne en Olen.

De verste trip voerde ons naar Ieper en maar de mooiste opstelling blijft nog steeds thuis nl. in de affuitengang van het fort.

Recent werden we uitgenodigd om alles op te stellen in Edegem. Het napraten met de organisator aldaar bracht een verrassend gesprek met zich mee over het belang van geschiedenis. Hij huldigde het principe dat iedereen interesse moet hebben voor zijn eigen familiegeschiedenis. "Je moet weten waar je vandaan komt.", stelde hij. De indrukwekkende geschiedenis van zijn eigen familie raakte aan een aantal van de belangrijkste gebeurtenissen van de laatste honderd jaar: de Russische revolutie, het IJzerfront, de bezetting van Polen, Stalin en Siberië, de landing in Normandië, de bevrijding van België.

Zijn tweede stelling was dat naast de kennis van de familiegeschiedenis, het ook belangrijk is om de ge-

Onze "kruisweg van angst en dood" op zijn tocht door Vlaanderen : hier de opstelling in Edegem.

schiedenis te kennen van de plaats waar je woont. Hiermee zat hij helemaal op onze golflengte. Vroeger werd dit laatste nogal eens makkelijk mee behandeld in de lessen geschiedenis op de lagere school, toen was geschiedenis nog een apart vak, nu is het verdwenen in de grote noemer "wereldoriëntatie". Ik herinner me zelf dat we bij meester Buelens (1ste en 2de leerjaar) een les over de eerste wereldoorlog en het fort van Walem kregen, ik zie de foto van koning Albert nog op het prikbord hangen. Het was voor mij een van de eerste keren dat het enthousiasme voor geschiedenis me overstroomde.

Iets wat toen ook aangeleerd werd waren de verschillende historische tijdvakken. Dit is voor geschiedenis, wat de tafels van vermenigvuldiging zijn voor wiskunde. Ik herinner me nog de kleurrijke tijdlijn in de klas van meester Coeckelbergh: Romeinen, Franken, een klein stukje leenroerig tijdperk, stedenrijd en daarna het Bourgondisch, het eerste Oostenrijks en Spaanse tijdvak enzovoort. Die tijdlijn is voor mij steeds de grote kapstok gebleven waar ik later elk geschiedenisverhaal kon aan ophangen.

Waarom is al deze geschiedenis nodig? Om als maatschappij de kans te krijgen te leren uit het verleden, om de context te begrijpen van de dingen die nu in de wereld gebeuren, om respect te leren hebben voor democratie, sociale welvaart en vrijheid, en die zaken niet als evident te beschouwen.

Dat is ook de reden dat wij van de heemkundige kring in 2018 verder gaan met ons werk. Want dit is ons laatste tijdschrift voor 2017, weer wenkt het jaareinde. Dit is dan ook steeds het ogenblik dat we jullie allen oproepen om het lidmaatschap van de heemkundige kring te bestendigen en het lidgeld voor het nieuwe jaar te storten. Voor 2018 voorzien we opnieuw vier tijdschriften. De eerste wereldoorlog zal daarin opnieuw aan bod komen, 2018 is het laatste jaar van de herdenkingsperiode "100 jaar grote oorlog". Hoewel de gebeurtenissen van Walem 1914 ons altijd nauw aan het hart zullen blijven liggen, zullen we de klassieke heemkundige onderwerpen niet uit het oog verliezen.

Guillaume Gellens

'Bock Giljom' was een graag geziene Walemse figuur. Steeds was hij goedlachs en goedgehumd, althans in de omgang. Als geboren zakenman maakte hij met een lach en een kwinkslag iedereen tot vriend.

Leverde hij bier in een café waar bij het kaarten de 4de man ontbrak dan viel hij al te graag in. Kaarten met bijbehorende gezelligheid waren voor hem veel belangrijker dan werken. Hij bleef dan 'hangen' tot de anderen het opgaven! Vrouwtje Malvine wist dat hiertegen geen kruid of wat dan ook, gewassen was. En het werk dan? Dit werd aan zoon Emiliën overgelaten. Als deze dan na zijn ronde thuiskwam, was vader Guillaume steeds niet thuis. Overvol Chevalier Marin-vocht kwam hij enkele uren later wel binnengewaggeld..." de klanten moeten toch verzorgd worden" zei hij dan!

"Bock Giljom" op zijn paasbest in een open kar tijdens een rondrit door het dorp

Als jonge knaap werkte 'Giljom' in brouwerij "Het Anker". Hij was van jongs af een kereltje dat iedere gelegenheid te baat nam om voldoende 'alcoholisch vocht' tot zich te nemen zonder totaal van de kaart te zijn.

Hij bezat de kunst hierdoor in een plezante, losse sfeer terecht te komen, 'stiepelzat' was hij bijna nooit. In zo een euforische bui, tijdens een Walem kermis, beweerde hij een bierbrouwerij te zullen starten. Niemand geloofde hem... maar...

Omstreeks 1925 begint hij met een stootkar-zonder hond- de Walemse café's (meer dan 50!!), ook deze van Rumst, Terhagen en Reet van het bekende Bock-bier te voorzien.

Na enige tijd vergroot hij zijn rendement door zich een grotere stootkar, deze keer met trekhond, aan te schaffen. In het begin wordt alleen bier van "Het Anker" geleverd, later de brouwsels van brouwerij

Chevalier Marin, toen gevestigd in de Befferstraat-Mechelen.

Onder de klanten deed een liedje de ronde met de volgende woorden:

Hela, hola hij is hier

Giljom Gellens met zijn bier...

Zeg madammeke hoeveel bakken

Mag ik in uw kelder smakken ?

Goed madammeke ,dank u zeer

En tot de volgende keer!

De handel verloopt zeer vlot en de hondenstootkar wordt vervangen door kar en paard. Het paard vindt

"Bock Giljom" °1901 - +1967

Einbecker Brauhaus - Bockbier

Het verhaal gaat dat de naam aan het begin van de 17 eeuw in Beieren is en een verbastering zou zijn van Einbecker Bier. Einbeck was in de middeleeuwen een beroemde bierstad in Nedersaksen. Het bier werd tot ver buiten de stadsgrenzen geëxporteerd. Het werd onder meer geleverd aan de Hertogen van Beieren, die het buitengewoon lekker vonden, maar ook veel te duur vanwege de hoge accijnzen. Hertog Willem V besloot een eigen brouwerij op te richten om het Einbecker bier na te laten maken.

In 1591 werd daarmee begonnen in het Münchener Hofbräuhaus. Maar hoe goed de Beierse brouwers ook hun best deden, hun bier haalde het niet bij het Einbecker bier. Rond 1612 een brouwer, Elias Pilcher, uit Einbeck naar Beieren gehaald om het Einbecker bier te brouwen. Hij slaagde erin een bier "nach Einbecker Art" te brouwen.

"Einbecker Bier" werd op z'n Beiers als "Ainpöckisch Bier" uitgesproken, verkort "Ainpöck" en ten slotte vroeg men in het gewone spraakgebruik om "Ein Bock". Met een bok heeft de naam dus niets te maken, maar op etiketten wordt wel vaak een bok afgebeeld.

Er zijn nog meer verhalen over de oorsprong en naamgeving van het bokbier, waarin wel een verband met de bok wordt gelegd. Het zou te maken kunnen hebben met de Germaanse god Donar (soms afgebeeld als half mens, half bok) die op een bokkenwagen langs de hemel rijdt, en tegelijkertijd de vruchtbaarheid symboliseert. De nieuwe gerst- of tarweoogst werd gevierd met het zojuist bereide nieuwe bier: bokbier dus. De tarwe en gerst wordt eind van de zomer geoogst en kon na bewerking (mouten) worden gebruikt om de eerste brouw van dat seizoen te brouwen. Ondertussen is het dan herfst en dus de 'herfst'-bok.

Oorspronkelijk was bokbier een bier van lage gisting van rond de 6,5% alcohol robijnrood van kleur en met een moutige en wat karamelachtige smaak (bron: Wikipedia)

Het etiket van het huidige herfst-Bock bier zoals vandaag nog gebrouwen in het Einbecker Brauhaus

Dan komt de oorlog en iedereen in Walem, de dramatische gebeurtenissen van 1914-1918 indachtig, slaat op de vlucht. De familie Gellens vlucht met de nieuwe camion naar familieleden wonende boven Gent.

De huwelijksfoto van Guillaume en Malvine

een stal in de schuur van moeder Emma, die een café naast zijn huis uitbaat.

Hij huwt dan met Maria Theresia Janssens, alias Malvine (° 1903+ 1999). Er komen 3 kinderen: Emilien, Gilbert en Magdalena, deze laatste overlijdt na enkele maanden. Het koppel betreft een winkeltje op de hoek van de Galgestraat- nu Noordveld.

Malvine verkoopt hier met veel succes likeuren (oa. de populaire Elixir d'Anvers van Freyns) en de rookwaren van de nog steeds bestaande rookwaren Windels (IJzerleen-Mechelen).

In 1939 ziet 'Giljom' de kans een nieuwe Chevrolet laadwagen te kopen bij garage Festraets!

'Giljom' voelt zich hier niet thuis en besluit met zijn wagen zijn Walemse eigendommen te gaan inspecteren. Maar... onderweg wordt hij tegengehouden door de Duitsers die zijn camion in beslag nemen. Zijn fiets mag hij houden...

Met de toenmalige secretaris van Walem besluit hij hiermee naar Frankrijk te rijden. Bij zijn terugkomst staat er in de garage van Jef Schroeven, hoek E.Engelsstraat- Weverstraat een Ford camion. Als 'Giljom' naar de prijs vraagt zegt deze: "ge meugt hem hebbe veu nen tournée général!"

Nvdr: deze Jef Schroeven zal later het houten café uitbaten aan de Walemse velodroom. En was ,op zijn minst gezegd, een zeer bijzondere Walemnaar.

Hiermee was 'Giljom' terug gestart en verkocht voortaan bier van Chevalier Marin en van Cuykens(Lier). Van zelf bierbrouwen was nooit sprake maar hij gebruikte wel zijn eigen flessen

een nieuwe vracht had klaargemaakt wordt ' Giljom 'door een auto gegrepen, een meter voor het voetpad. Hij wordt ettelijke meters meegesleurd tot aan toenmalige houthandel Vilbo-Vilpas.

Zwaargewond overlijdt hij de hierop volgende nacht in het ziekenhuis te Duffel....

Maar het leven gaat voort...
De zaak wordt verder gezet door Emilien (°1932) en zijn broer Gilbert (°1933).

Moeder Malvine, die zaakvoerder was, zag na een zestal maanden in dat deze job voor beide broers niet houdbaar was. Emilien en Gilbert hadden inderdaad een vaste job bij de Antwerpse Waterwerken(AWW) en alles moest voor en na gebeuren! De zaak wordt daarom overgelaten aan bierhandel Selleslag uit Heffen.

Ook de recent aangekochte vrachtwagen Frago en een camionette Citroën worden afgestaan.

Het etiket van het Bock bier zoals het was te zien op de flessen van de brouwerij Chevalier Marin.

De vrachtwagen van Guillaume werd niet alleen gebruikt voor het rondbrengen van bier.

om het bier af te trekken; dit onder het goedkeurend oog van de Chevalier Marin -directie. Hij was inderdaad een groot afnemer daar hij leverde in $\frac{3}{4}$ van de Mechelse, Rumstse, Terhaagse en Reetse herbergen, zonder Sint Katelijne Waver te vergeten! Daarbij werd er ook aan huis geleverd op vast afgesproken dagen aan honderden klanten. Tijdens drukke dagen en de weekends sprongen beide zonen mee de bierkar op en staken gewillig een handje toe.

En dan sloeg het noodlot toe... Op Goede Vrijdag ,24 maart 1967, toen de oudste zoon Emilien juist

Om de klanten over te dragen rijdt Emilien – voor de café's- en Gilbert- voor de aan huis bediening- nog een maand mee met de nieuwe eigenaar.

Deze was diep onder de indruk van de uitgebreidheid van het cliënteel. Normaal werd dagelijks aan meer dan 20 herbergen bier geleverd, met daarbij nog ontelbare burgerklanten!

We vragen ons af hoe Guillaume het huidige Walem zou valideren met nog slechts 1(EEN) resterende herberg... Tijden en zeden veranderen...

Chevalier Marin

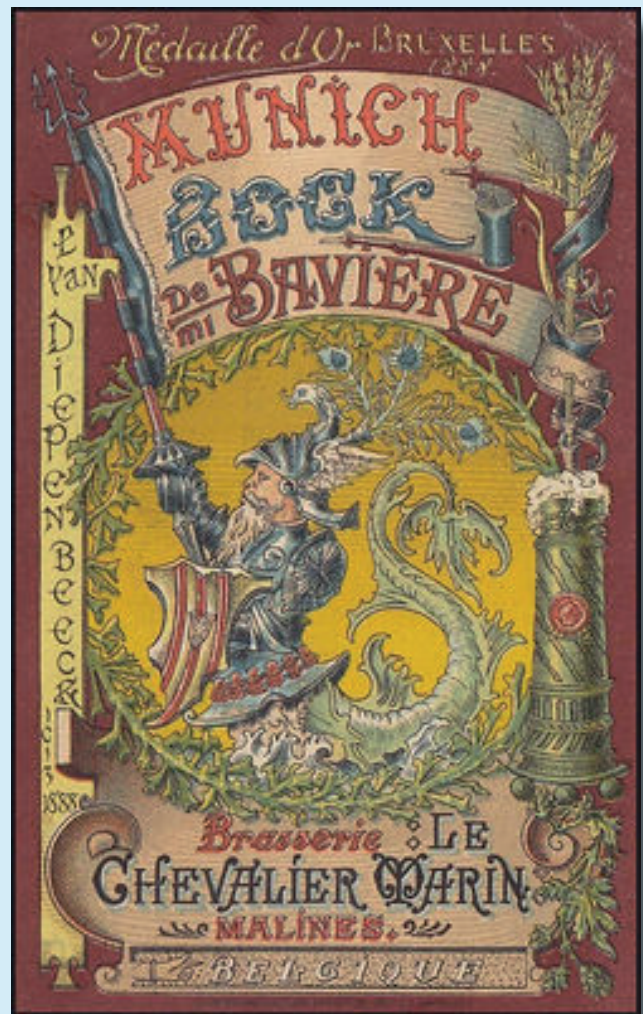
In 1629 werd in de Bafferstraat 25-27 in Mechelen brouwerij “Het Hoefijzer” opgericht. Dit bedrijf had panden aan de Varkensstraat en overbrugde een deel van de Melaanvliettrektang- en de Bafferbrug.

In 1890 was het de familie Van Diepenbeek die, door de opslorping van de nabijgelegen brouwerij “Chevalier Marin” (Bafferstraat 33-35) van de familie De Drijver, het bedrijf uitbreidde en de naam veranderde in “Le Fer à Cheval et le Chevalier Marin” (in 1907 gewijzigd tot “N.V. Brouwerij Chevalier Marin”). Dit hield in dat het oude complex plaats maakte voor nieuwbouw.

Voor de Eerste wereldoorlog werden beide brouwerijen beschouwd tot de grootste brouwers van het land, samen goed voor 65.000 hectoliter. Dit was mede te danken aan het feit dat een heleboel brouwerijen toen verdwenen omdat, in die periode, bieren van hoge gisting uit de mode geraakten.

Tijdens de Eerste Wereldoorlog was Chevalier Marin de enige brouwerij die mocht blijven functioneren in de Mechelse regio. Dit was, door lot trekking, beslist door de Duitse bezettingsmacht.

In 1936 sierde een hautreliëf, dat een Zeeridder (of Chevalier Marin) voorstelde, de kantoorgebouwen langs de Bafferstraat. In 1954 werd Chevalier Marin overgenomen door de Leuvense brouwerij Artois. In deze groep werd, in 1979, ook de Aalstse brouwerij Safir (ook gekend als brouwerij De Gheest) opgenomen. Dit leidde tot een samenwerkingsakkoord tussen De Gheest en Chevalier Marin onder de nieuwe naam “N.V. Dendria”. Uiteindelijk kwam er een einde aan de brouwactiviteiten in Mechelen want in 1986 werd Chevalier Marin ontmanteld en werd de bierproductie overgebracht naar Aalst.

Het Bock bier van Chevalier Marin kreeg in 1888 de Gouden medaille.

Met gans de familie op cafébezoek

De costuimen van

In dit deel van de costuimen zien we waar het spreekwoord "oog om oog en tand om tand" vandaan komt, en dat het in die tijd niet alleen schrijnwerkers waren die vingers en duimen kwijtraakten is hier ook wel duidelijk.

21. Vervolgens, wie een poorter uitdaagt tot tweekamp binnen de Vrijheid van Walem, verliest zijn leven. De heer van Walem zal verder geen poorters onder een tweekamp laten houden, maar als vreemdelingen binnen de heerlijkheid (= het terrein van de landheer) verblijven en willen tweekampen en de heer laat dit toe, dan zullen ze mogen tweekampen.

22. Vervolgens, wie de heer ⁽¹⁾ gevangen neemt, ontsnapt uit de heer zijn gevangenis of iemand hiermee helpt, zal zijn leven verliezen.

23. Vervolgens, wie de heer zijn gevangenis bewaakt en mensen laat ontsnappen zonder dat ze hun schulden of boeten hebben betaald, moet ditzelfde bedrag betalen. Wie een gevangene laat ontsnappen die mits betaling niet mocht vrijkomen, verliest al zijn goederen, maar als hij de gevangene bewust heeft laten ontsnappen, verliest hij het leven.

24. Vervolgens, wie een diefstal pleegt met een waarde van minder dan 10 Zwarte Stuivers, die zal zijn oor verliezen. Als het goed gebrandmerkt is of het meer dan 10 Zwarte Schellingen ⁽²⁾ waard is, zal hij zijn leven verliezen.

25. Vervolgens, wanneer er een misdaad gebeurt en

1= Het gaat hier om de landheer.

2= Schellingen = stuivers

3= Meier = burgemeester

een dienaar van de heer - die geen meier ⁽³⁾ of poorter is - de misdadiger vindt of vreemde lieden vindt van wie hij denkt dat ze de misdadiger waren, mag deze geslagen en opgesloten worden. Maar als de persoon in kwestie een poorter is en dit bevestigd wordt, moet hij 4 Ponden en 10 Zwarte Schellingen aan de heer betalen.

26. Vervolgens, wie iemand verwond met een steekwapen, met andere woorden, een wapen met een scherpe hoek, zal zijn rechterhand verliezen of 60 Zwarte Ponden betalen.

27. Vervolgens, wie een hand, arm, voet of been van iemand anders afhaakt of een ander een oog uitsteekt, daarbij wordt ditzelfde lichaamsdeel ontgenomen of moet 60 Zwarte Ponden betalen voor elk lichaamsdeel dat hij afgehakt heeft. Vervolgens, wie de duim of het voorste vingerkootje bij iemand afhaakt, die verliest hetzelfde lichaamsdeel of moet 15 Zwarte Ponden betalen. Vervolgens, wie een vinger of teen bij iemand afhaakt, verliest dezelfde teen of vinger of - te beginnen vanaf het eerste kootje - moet 4 Zwarte Ponden betalen per kootje dat hij bij de andere heeft afgehakt.

Vervolgens, wie het oor van iemand afhaakt, verliest ditzelfde oor in dezelfde mate als hij het bij de andere heeft afgehakt of moet 15 Zwarte Ponden betalen. Als hij slechts het halve oor van de ander afhakte, verliest hij ook slechts zijn halve oor of moet hij 7 Zwarte Ponden en 10 Zwarte Schellingen betalen. Vervolgens, wie de neus of een stuk van de neus van iemand afhaakt, verliest datzelfde stuk neus of 15 Zwarte Ponden.

Vervolgens, wie een tand of meerdere tanden bij iemand uitsloeg, verliest ditzelfde aantal tanden of moet hij 3 Zwarte Ponden betalen voor elke tand die hij bij de andere uitsloeg. Als de dader de overeenkomstige tand niet meer heeft, dan wordt er een andere tand bij hem uitgeslagen en indien hij geen tanden meer heeft, moet hij de boete betalen.

28. Vervolgens, wie een mes trekt of een andere puntig wapen en iemand anders hiermee verwond, moet 40 Zwarte Schellingen betalen of hem met ditzelfde wapen door zijn hand laten slaan. Als hij met het wapen zou hebben gestoken of ermee hebben geworpen zonder iemand te verwonden, zal hij 4 Zwarte Schellingen betalen of het wapen door zijn hand laten slaan. Als men niet over hetzelfde wapen beschikt, zal men een gelijkaardig voorwerp nemen.

29. Vervolgens, wie iemand bedreigt met een puntig

Waelhem anno 1602 (3)

wapen of met een ander wapen, moet 40 Zwarte Schellingen betalen of zich met dit wapen door zijn hand laten slaan. Wanneer hij iemand steekt met dit wapen zonder verdere kwetsuren, zal 3 Zwarte Ponden betalen of zich met dit wapen door zijn hand laten slaan.

30. Vervolgens, wie iemand met een staaf tot bloedens toe slaat, verliest het voorste kootje van zijn duim of moet 10 Zwarte Ponden betalen. Indien de slag niet tot bloeden leidt, zal men hem straffen door hem met de staaf op de hand te slaan of hem 5 Zwarte Ponden laten betalen.

Als de slag geen verdere wonden bezorgd, dan zal men de staaf door zijn handpalm slaan of hem 40 Zwarte Schellingen laten betalen. Vervolgens, wie iemand met een nog niet eerder vermeld wapen een ander tot bloedens toe slaat, zal hij 4 Zwarte Ponden moeten betalen of verliest hij het voorste kootje van een vinger.

Als hij iemand slaat zonder dat die bloedt, zal hij 40 Zwarte Schellingen moeten betalen of wordt het wapen door zijn palm geslagen. Als hij iemand slaat zonder dat dit verdere verwondingen heeft, zal hij 30 Zwarte Schellingen moeten betalen of wordt het wapen door zijn hand geslagen.

31. Vervolgens, wie een overtreding begaat met eender welk wapen, daarvan zal het wapen worden afgenomen, net als alle wapens in zijn bezit. Vervolgens, wie iemand zijn ogen, armen, handen, benen of voeten verminkt, verliest zijn duim en het voorste kootje van de wijsvinger of moet 30 Zwarte Ponden betalen. Vervolgens, wie iemand zijn duim verminkt, zal het voorste kootje van zijn wijsvinger verliezen of 7 Zwarte Ponden betalen. Vervolgens, wie iemand zijn vinger of teen verminkt, zal door het wapen waarmee hij dit deed door de handpalm worden geslagen of zal 40 Zwarte Schellingen moeten betalen voor elke verminkte vinger of teen. Vervolgens, wie een ander lichaamsdeel van iemand slaat of verminkt hetwelk hier nog niet vermeld is, daarover zal de schepenen een vonnis vellen in de rechtbank.

32. Vervolgens, wie de schepenen tegenspreekt zal elke schepen 27 Zwarte Schellingen moeten geven en de heer het gehele betaalde bedrag.

33. Vervolgens, wie buiten de Vrijheid van Walem valt en berechtingen moet laten doen zal hiervoor betalen. Als hij binnen het recht van de heer van Duffel valt, zal hij zijn berechtingen daar moeten

laten doen.

34. Wanneer een poorter van Walem binnen zijn eigen eigendom uit zelfbescherming een inbreker met geweld slaagt, doodt of verminkt, zal deze poorter niet bestraft worden. Dit geldt enkel wanneer het gaat om zware kwetsuren die worden aangebracht wanneer er geen vrede gold. ⁽⁴⁾

35. Vervolgens, wanneer binnen een vrede en hem kwaad wilde doen, zodat de persoon uit noodzaak zich moest verdedigen, wordt deze persoon vrijgesproken. De andere persoon zal de vrede moeten bewaren en de opgelegde boete moeten betalen, zoals het recht van de Vrijheid van Walem dit heeft bepaald.

36. Vervolgens, wanneer de wagen, de ploeg, de eg, de molen of het huis van iemand anders worden beschadigd en het wordt onweerselbaar vastgelegd dat dit bewust is gebeurd, zo zal de dader door de heer worden gevangen genomen.

37. Vervolgens, als er iets of iemand wordt gekwetst op een manier die hierboven nog niet is beschreven, zullen de schepenen een oordeel vellen dat zo goed mogelijk beantwoordt aan het recht van de Vrijheid van Walem.

38. Als iemand een ander volgt of zijn huis betreedt in een verwoede staat, zal hij 40 Zwarte Schellingen moeten betalen.

39. Vervolgens, wie het huis van een dode vijand overdag heeft betreden, zal 7 Ponden en 10 Zwarte Schellingen moeten betalen. Wie dit 's nachts heeft gedaan, zal 20 Zwarte Schellingen moeten betalen. ⁽⁵⁾

40. Vervolgens, als iemand een stok heft tegen een ander zonder ermee te slaan, zal hij 2 Zwarte Schellingen moeten betalen. Als hij ermee sloeg, maar het slachtoffer niet bloedde, zal hij 8,5 Zwarte Schellingen moeten betalen. Als hij meerdere keren sloeg zonder bloeden, zal hij 10 Zwarte Schellingen moeten betalen. Vervolgens, wie een zwaard trekt tegen iemand anders zonder ermee te slaan, zal 5 Zwarte Schellingen moeten betalen. Als hij ermee sloeg zonder dat het slachtoffer bloedde, zal hij 40 Zwarte Schellingen moeten betalen.

41. Vervolgens, wie iemand bedreigd en dit wordt bevestigd, zal 25 Zwarte Schellingen moeten betalen en zal moeten verzekeren dat dit niet nog eens zal gebeuren.

 wh & nv

4= Om geweldplegingen uit wraakzuchtigheid tegen te gaan, stelden de schepenen vredes in bij conflicten tussen bepaalde personen of families. De betrokken partijen, hun familie of naasten mochten de tegenpartij dan niets aandoen.

5= Wellicht gaat het hier om het bedrag van 7 Ponden en 20 Zwarte Schellingen, maar wordt slechts de verandering in de Schellingen neergeschreven.

1967 : 50 jaar geleden

In Rusland kregen we de eerste bemande vlucht met een Sojoez, met aan boord kosmonaut Vladimir Komarov die jammerlijk te pletter stort bij de landing. Er is een Zesdaagse Oorlog tussen verschillende Arabische landen en Israël. Israël bezet de Sinai; Egypte wordt verslagen. Een team van chirurgen onder leiding van Christiaan Barnard voert in Kaapstad de eerste harttransplantatie uit: de 57-jarige Louis Washkansky krijgt het hart van een verongelukte jonge vrouw; hij zal overigens 3 weken later aan longontsteking overlijden.

Dichterbij in de Ronde van Frankrijk sterft de Britse wielrenner Tommy Simpson bij de beklimming van de Mont Ventoux. In België wordt de alcoholtest voor automobilisten ingevoerd en de eerste hoogoven van Sidmar wordt in gebruik genomen. Jacques Brel geeft zijn laatste concert en in Antwerpen eisen dertigduizend Vlaamse betogers het vertrek van de Franstalige studenten uit Leuven.

En in Walem de klassieke ongelukken, werken aan de snelweg en een politiek getouwtrek.....lees zelf maar!

1 april 1967

Knaap gewond

Bij een autobotsing in de Mechelse Baan, welk zich voordeed tussen de personenauto bestuurd door Frans Verelst uit Kontich, werd de vijfjarige Louis De Vos uit Walem gewond. De knaap die in de personenwagen had plaats genomen moest naar de St. Norbertuskliniek overgebracht worden.

28 maart 1967

Verkeersongeval met dodelijke afloop te Walem

Vrijdag j.l. werd de 66 jarige bromfietser Leo Gelens, wonende te Walem, Koning Alberstraat door een vrachtwagen aangereden in voornoemde straat. De man werd zwaar gewond overgebracht naar de St. Norbertuskliniek te Duffel, waar hij enkele ogenblikken later overleed.

14 juni 1967

Autoweg Brussel _ Antwerpen aanbesteding op 22 juni a.s.

Minister van Openbare Werken De Saeger heeft zijn akkoord betuigd met de aanbesteding op 22 juni a. s. van een eerste gedeelte van de autoweg Brussel - Antwerpen. Het betreft de grondwerken op het vak Zemst - Rumst, d.w.z. de westelijke omleiding van Mechelen. De aanbesteding die in twee loten is ingedeeld, behelst het opspuiten van ongeveer 10 miljoen m³ grond. De op te spuiten grond zal afkomstig zijn uit aangekochte gronden op het grondgebied van de gemeenten Hombeek en Walem. De uitvoeringstermijn belooft maximaal 30 maanden.

20 juni 1967

Zes miljoen m³ grond gevraagd

De autoweg Brussel - Antwerpen schijnt maar niet van de grond te komen. Eerst zijn er de ontzettende moeilijkheden geweest om een aanvaardbare oplossing te vinden voor de penetratie van de autoweg in de dichtgebouwde Antwerpse agglomeratie. De hevige emoties, onzaliger gedachtenis, die daarmee gepaard gingen, liggen nog vers in het geheugen. Het lag in de bedoeling van de minister van Openbare Werken op 22 dezer de aanbesteding te doen van een eerste sectie van de E10 benoorden Brussel, zegge de omleiding van Mechelen tussen Zemst en Rumst. In laatste instantie heeft men deze moeten verschuiven naar de maand september. De reden?

Om de verhoogde berm te kunnen aanleggen waarover de brede autoweg (2X6 rijstroken) op de omleiding rond Mechelen moet lopen, zijn 10 miljoen m³ grond nodig. Met dit doel werd op het grondgebied van de gemeenten Walem en Hombeek grond aangekocht die op diepte van meer dan 30 m. zou uitgebaggerd worden en opgespoten.

De bouw van de brug van de autostrade over de Nete

in onze dagbladen

Uit een doorgevoerd bodemonderzoek is thans gebleken dat de laag bruikbare grond niet zo diep gaat als aanvankelijk verwacht, met het gevolg dat de aangekochte gronden slechts 4 van de 10 miljoen m³ kunnen opleveren. Men zal nu in de omgeving moeten gaan om de ontbrekende 6 miljoen m³ bij mekaar te krijgen. Geen gemakkelijke opgave allenszins.

9 oktober 1967

Zege van Daniël Van Damme te Walem

De inrichters met burgemeester Vinckx aan het hoofd kregen niet minder dan 62 renners aan de start. Het was Pierre Kumps welke de bende op sleeptouw nam en gedurende de twee eerste ronden de toon aangaf. Vanuit de achtergrond kwamen achtereenvolgens Daniël Van Damme en Roger De Clercq terwijl Jos Op de Beeck, Ongenaë en Gust Badts de aansluiting misten.

Tijdens de derde ronde moest Kumps echter begeven op de Korte Dijk en meteen was alle spanning uit de wedstrijd verdwenen. De beide koplopers telden op dit ogenblik 30 seconden voorsprong op hun naaste achtervolgers en iedereen verzoende zich reeds met een spurt tussen de twee leiders. Zover kwam het echter niet want twee ronden voor het einde deed Roger De Clercq op den Dijk een val met als gevolg een gekwetste knie en opgave.

Daniël Van Damme stond er van dit ogenblik alleen voor maar hij hield prachtig stand tegenover het duo Op de Beeck en de winnaar van vorig jaar Ongenaë. De jonge broer van de oud-kampioen van België won meteen zijn eerste palm van het seizoen terwijl Jos Op de Beeck een verdienstelijke tweede plaats behaalde tegenover de minder vlugge Flori Ongenaë. Vermelden we nog de mooie prestatie van Gustje Badts die zich in dat voor hem hoog gezelschap een zeer verdienstelijke zesde plaats behaalde.

21 oktober 1967

Twee bromfietzers bij botsing gewond.

Ter hoogte van de Vrouwvliet op de Antwerpse steenweg deed er zich een aanreiding voor tussen de bromfietzers Frans Van Lierde uit Vilvoorde en Jean De Keersmaecker uit Walem. Beide liepen hierbij kwetsuren op en dienden naar het O. L. Vrouw gasthuis te worden overgebracht.

10 november 1967

Rijkslagere school te Walem telt... 3 kleuters

Ongelooflijk en toch waar. Minister Fr. Grootjans handhaaft onder impuls van zijn PVV- vrienden de rijkslagere school met kindertuin te Walem. En dit tege alle opvattingen van het gezond verstand in, Blik gevens van een ongehoorde zin voor geldverspilling ten koste van de betalingsbetaler.

Want de situatie in Walem is nu zo, dat ondanks alle mogelijke inspanningen door de liberale gedaan, de rijksschool te Walem thans het formidabele leerlingental heeft van 0 in het rijkslager onderwijs en 3 kinderen in de kindertuin, nl. 3 kleine jongens waarvan 2 uit Walem en 1 uit St. Katelijne Waver.

En hiervoor heeft de minister van Nationale Opvoeding twee leerkrachten aangesteld behorend tot de PVV nl. een directeur wonend te Putte die met zijn auto de kleine jongen uit St. Katelijne Waver meebrengt, en een kleuterleidster uit Willebroek. Verder heeft deze nieuwe staatsschool nog een bus ter beschikking voor het geval dit nodig mocht zijn.

Het moet wel zijn dat directeur en kleuterleidster zelf aanvoelen dat een dergelijke toestand bijna beschamend aandoet. Want onlangs werden nog pogingen gedaan om in een gezin, de ouders te overtuigen een kleine jongen van 23 maanden ook maar naar de kindertuin van deze rijkslagere school te laten gaan.

Tot nu toe is dat niet het geval zodat de moderne België, dat moet "bezuinigen", het kan beleven dat de PVV in Walem een schoolsituatie in het leven wil houden die waarlijk bespottelijk is. Het moet voor heel het land duidelijk worden dat de PVV met de staatsfinanciën solt en terwijl maar mooie woorden praat. Want ondanks het klaarblijkelijk bewijs dat deze rijkslagere school te Walem een onzinnige onderneming is, laat de PVV- minister te Walem naar bouwgrond uitzien om er een nieuwe rijkslagere school op te richten, die dan in plaats zou komen van het voorlopige gebouwtje waarin de school thans ondergebracht is.

En dat de PVV het meent moet blijken uit een verklaring van een Mechels liberaal parlementair: "De rijksschool te Walem is er en blijft er... zelfs de nieuwe". Wie de huidige pretentie van de PVV kent weze gewaarschuwd voor de liberale verspilzucht.

 hr & rh

Vluchten voor

Belgen in Nederland 1914-1918

Een welhaast vergeten hoofdstuk uit de Vaderlands Nederlandse geschiedenis is de opvang van Belgische burger- en militaire vluchtelingen in de Eerste Wereldoorlog. Na de val van Antwerpen op 10 oktober vluchten zo'n één miljoen burgers en 35000 militairen over de Nederlands grens.

Alhoewel een groot aantal van hen terugkeerde, bleven er ruim 100,000 burgers en de militairen gedurende de gehele oorlogsperiode in Nederland. Een verblijf met negatieve en positieve kanten.

De Vlucht

De berichten over de Duitse wreedheden, die de bevolking vooral via de vluchtelingen bereikten, veroorzaakten een enorme paniekgolf. De blinde terreur tijdens en na de inname van steden en dorpen werd meestal ingeleid door een gedeelte van de Duitse voorhoede, de gevreesde Ulanen, uitgerust met sabels en lansen, die ver voor de hoofdmacht opereerden en bijzonder wreedaardig optraden.

Dit alles had tot gevolg dat in de periode augustus – oktober 1914 bijna 2 miljoen Belgen naar het buitenland vluchtten, van wie meer dan 1 miljoen naar Nederland. Bovendien werden tal van steden en dorpen platgebrand en verwoest.

De berichten over de val van Luik, veroorzaakten een eerste paniekgolf bij de Belgische bevolking. Enkele duizenden vluchtelingen in hoofdzaak vrouwen en kinderen, staken de grens over met Nederlands Limburg waar ze door de plaatselijke bevolking met de grootste toewijding werden ontvangen.

Aanvankelijk was de opvang uitsluitend een zaak van particulieren, maar al spoedig moest de overheid te hulp komen.

Op 15 augustus liet minister Cor Van der Linden weten dat de onbemiddelde vluchteling op rijkskosten zouden worden gevoed. Intussen groeide ook de vluchtelingenstroom via Noord Brabant en Zeeuws Vlaanderen.

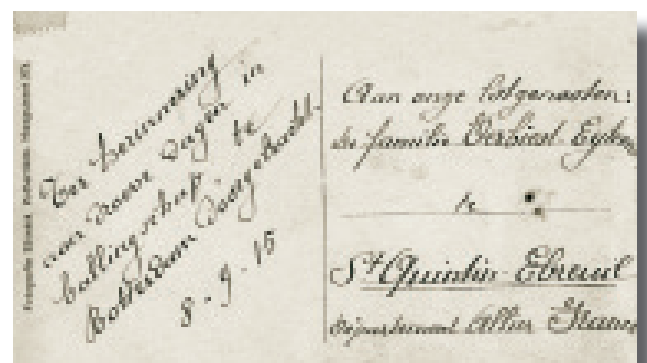
Er werd een centrale commissie ingesteld, die hulpwerk ten behoeve van de vluchtelingen moesten coördineren. De opvang leek nu geheel onder controle.

Maar in de nacht van 7 op 8 oktober volgde de Duitse beschieting van Antwerpen. Gevolg was een massale vlucht van de bevolking van Antwerpen en grote delen van Oost en West Vlaanderen.

Begin november werd gezocht naar mogelijkheden voor de huisvesting van Belgen die niet bij particulieren konden worden ondergebracht.

De familie Beeck, een gekende familie van architecten, wonende te Walem in het Art-nouveau huis tegenover de kerk. Zij verzonden deze foto-postkaart tijdens hun ballingschap te Rotterdam naar de familie Verbiest die op dat ogenblik verbleef in Frankrijk.

de Groote Oorlog (1)

In deze periode werd reeds begonnen met de bouw van het permanente kamp te Nunspeet. Voorlopige kampen waren ingericht te:

- Buiten **Bergen op Zoom** 2 tentenkampen
- **Roosendaal** suikerfabriek Java voor 1.600 personen
- **Hontenisse** een tenten- en barakkenkamp voor 4.000 personen. Kamp Hontenisse werd opgeheven in mei 1915 en overgeplaatst naar **Uden**.
- **Baarle Nassau** in de gebouwen van het station
- **Amsterdam** in de loodsen van het IJ
- **Scheveningen** (in het Circus)
- **Veenhuizen** (ongeveer 1.500 burgers). Dit kamp werd opgeheven in juni 1915 en overgeplaatst naar **Nunspeet**.

Vanaf half november 1914 begon het onderbrengen van vluchtelingen in deze 'kampen'. Vanwege de negatieve klank van het woord 'kamp' gebruikte men in officiële stukken het begrip 'rijksvluchtoord' of 'vluchtoord'. In de volksmond werd echter gewoon het woord 'kamp' gebruikt.

Bij het onderbrengen van de vluchtelingen werd gestreefd naar het type huisvesting dat 'paste bij de sociale status van de vluchteling'.

Vermogende Belgen en de z.g. 'Pauvres Honteux' ('stille armen') kregen toestemming zich buiten deze vluchtoorden te vestigen.

De 'stille armen' kregen daarbij zelfs een hogere uitkering (f 0,70 per volwassene per dag; f 0,50 per kind per dag) dan de 'arme' vluchtelingen (f 0,35 per volwassene per dag; f 0,20 per kind per dag).

Deze arme vluchtelingen werden ingedeeld in drie categorieën:

- A. gevaarlijke of ongewenste elementen
- B. de minder gewenste elementen
- C. de fatsoenlijke behoeftigen

Vluchtoord Nunspeet werd opgezet voor categorie A en B ('voor de heffe des volks') en kon onderdak bieden aan 13.000 personen.

Jules Verbiest, ook een inwoner van Walem tijdens zijn vlucht in Zwolle.

Vluchtoord Ede moest als modelkamp dienen en was bedoeld voor categorie C. Dit kamp kon plaats bieden aan 10.000 personen.

Het werd opgeheven in het voorjaar van 1917 waarbij de nog aanwezige bewoners werden overgebracht naar kamp Nunspeet.

Het z.g. Deense Dorp, een afdeling van het kamp met een aantal later gebouwde verplaatsbare woningen, bleef echter in Nunspeet in gebruik.

Na de oorlog werden deze huisjes overgebracht naar België ter leniging van de woningnood ontstaan door oorlogsschade.

Vluchtoord Uden werd opgericht voor categorie B en C en was eveneens bedoeld voor 10.000 vluchtelingen.

Belgische vluchtelingen klaar voor hun vertrek naar Nederland..

Spanningen :

Maar ook waren er gespannen situaties tussen de Nederlanders en de Belgen, zowel binnen als buiten de kampen. Dit was vooral goed merkbaar aan het begin van de oorlog. Veel particulieren hadden enkele vluchtelingen in huis genomen. De culturele verschillen kwamen zo bijvoorbeeld goed naar voren tijdens het eten.

De Belgen aten fantasierijker en dronken uitbundiger, spraken luider en sneller, zo vonden de Nederlanders. Ook de kleding van de Belgen verschilde van de Nederlanders, daar de Belgische kleding soms nog aan een stand was verbonden. Bij de Rotterdamse politie kwamen nogal wat negatieve brieven binnen over de Belgen. De Nederlandse burger klaagde dan over luidruchtigheid, baldadigheid en zedeloos gedrag.

Moesten de Belgen zich aanpassen aan de Nederlanders of konden ze hun eigen culturele waarden uitdragen? De gangbare Nederlandse opvatting was dat de Belgen zich maar moesten aanpassen aan de Nederlandse gewoonten, wat veel Belgen ook wel probeerden. Kenmerkend daarbij was een zekere onderdanigheid, mogelijk vanuit het besef dat tegenover de Nederlanders slechts dankbaarheid op zijn plaats was.

Een mooi citaat komt van een echtpaar uit Reeuwijk die een brief schreef aan het steuncomité: *'De eerste weken ging het aardig goed met de jongen, maar van liever de leede wordt hij erg vervelend en brutaal en wil hij nooit meer doen wat wij zeggen ... Dus mij dunk de maat is nu vol genoeg, en nu ben ik besloten hem weg te doen.'*

Toch bleven veel Nederlanders zich tot aan het eind van de oorlog inzetten. Enkele Nederlandse gezin-

nen verzorgden vier jaar lang een compleet Belgisch gezin.

Dagelijkse gang van zaken :

De dagindeling in de kampen is tijdens de oorlog veranderd. Tijdens het eerste jaar was er een strak schema in ieder kamp. Het was bijzonder eentonig. Dat wordt aangetoond in de onderstaande dagindeling van het Belgenkamp in Harderwijk:

- 5.30 uur: reveille (in de herfst en winter wat later)
- 6.00 uur: koffie-uitdeling
- 7.00 uur: eerste appèl
- 8.30 uur: appèl voor diverse werkzaamheden (o.a. aardappels schillen)
- 9.00 uur: ziekenrapport
- 10.00 uur: aanvoer van brandstof, brood en levensmiddelen
- 12.00 uur: soep eten
- 13.30 uur: aanvoer van vlees en aardappelen; aanvang van enkele kleinere werkzaamheden onder bewaking buiten het kampterrein
- 15.30 uur: aanvoer van brood
- 16.30 uur: tweede appèl; daarna middageten
- 21.00 uur: taptoe, sluiting van de kantines
- 21.30 uur: licht uit

De dagelijkse gang van zaken in de kampen: 12.00 uur: soep eten.

Dit was één van vele verschillen tussen de Belgen en de Nederlanders. De uren kwamen niet overeen met de Belgische maaltijden.

Al snel bleek dat Nederlandse culinaire specialiteiten als erwtensoep met spek en bruine bonen met gebraden spek bij de Belgen niet in de smaak vielen.

Zij noemden (...) deze gerechten "béton armé" en grotendeels werd het smakelijke en kostbare voedsel in de spoelingtonnen weggeworpen. Men ziet hier weer een cultureel verschil tussen de Nederlanders en de Belgen.

Ook de voorgeschreven uren van de maaltijden kwamen niet overeen met de Belgische etenstijden.

De Belgen konden deze klachten op schrift stellen richting minister Bosboom. Hij nam de klachten serieus en heeft als daad het Nederlandse keukenpersoneel gedeeltelijk vervangen door Belgische geïnterneerden.

De inrichting van de kampen leek veel op elkaar. Elk kamp bezat een aantal woon- en slaapverblijven. Ook waren er was- en eetzaal. Alle voorzieningen

die een dorp kende, moesten in principe ook aanwezig zijn in de kampen. Zo was er een school, een kerkje, een postkantoor en een kleine medische instelling.

Werkzaamheden :

Om een geregeld kampleven mogelijk te maken moest men zorgen voor geschikte bezigheden voor de bewoners. De verschillende vluchttoorden hanteerden het principe dat de bewoners zoveel mogelijk in hun eigen onderhoud moesten voorzien.

In het takenpakket van de vluchtelingen zaten daarom klusjes als het schoonmaken van vertrekken, het wassen van kleding en andere onderhoudswerkzaamheden. De bewoners in het kamp Nunspeet ontvingen hiervoor een wekelijkse betaling van f 0,75 à f 1,50 per week. Deze betaling was opgezet om potentiële werkstakingen te voorkomen.

Het was natuurlijk niet de bedoeling dat de Belgen beslag gingen leggen op de Nederlandse arbeidersplaatsen. Daarom werden er zoveel mogelijk baantjes binnen het kamp gerealiseerd.

Voor vrouwen werden er naaien breiklassen opgericht.

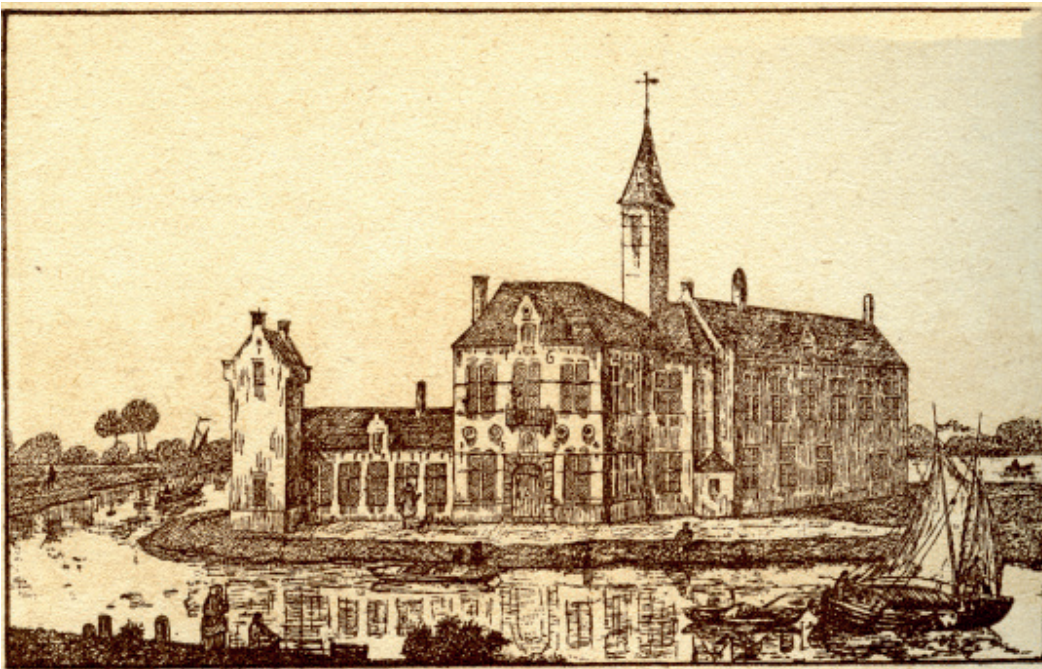
Voor mannen werden er werkhuizen opgericht, waar men handwerk kon verrichten. Veel Belgen hebben ook een bijdrage geleverd aan de heideontginning of wegeaanleg op de Veluwe. Deze werkzaamheden werden vooral beoefend door de ongeschoolde Belgen.

't Doncksken in Battenbroek

Op de landtong nabij de samenvloeiing van de Nete en Dijle (in de noordwestelijke hoek van Battenbroek) bevond zich eertijds het fort Ten Donkske, een bolwerk dat vermoedelijk werd opgericht ten tijde van Alva. Naast het fort werd er door Gielis van Busleyden in 1597 een "speelgoed" kasteel gebouwd.

Wij geven u de geschiedenis van deze gebouwen en hun bewoners, met als vertrekbasis de teksten zoals vroeger beschreven door Pastoor Goetstouwers in zijn boek "De vrije aerde van Battenbroeck". We schetsen ook de verdere geschiedenis met behulp van oude en nieuwe kaarten en verdere opzoekingen in de hedendaagse archieven.

Het Doncksken, aan 't moerassige Battenbroek op den samenloop van de Dijle en de Nethe. Op het Doncksken of de kleine hoogte, werd in den modernen tijd een schans of kleine versterking gebouwd om als vooruitspringend vestingwerk de stad tegen den overval van allerlei oorlogsvoerend krijgsvolk te beschutten.

Een pentekening door Louis Godenne naar een werk van B. De Noter, die trouwens vroeger ook in Walem woonde en werkte, zoals afgebeeld in het boek "Oud Mechelen" uitgegeven door W. Godenne.

Men ziet links de wachttoren en rechts de nieuwe woningen van het kasteel die werden verbonden met de bestaande gebouwen van het fort

Vooraan de aanlegplaats langs de kant van de Dijle

Het kasteel dat Gielis van Busleyden er bouwde, stond op een vijftiental meter van de oude wachttoren van het fort. Het was opgebouwd in renaissancestijl en in witte steen. Later zullen Jan de Tiras en vooral zijn zoon Georges dit kasteel vergroten door het te verbinden met de wachttoren. Ook langs de andere zijde zal er een nieuwe grote woning worden aan toegevoegd, bekroond met een lief torentje. Deze nieuwe gebouwen waren opgetrokken in rode baksteen.

Het "Tongske Fort" op een kaart van 1712 uitgegeven door Eugène-Henri Fricx.

Vooraan het kasteel, aan de kant van de Dijle, was een steiger gemaakt als aanlegplaats voor de boten, aangezien het kasteel en het fort door geen enkele publieke uitweg met Battenbroek verbonden waren.

Begin 19de eeuw werd het omgevormd tot een azijnbrouwerij, in 1836 tot een fabriek voor verf en meststoffen. Na de omvorming tot boerderij werd het in 1926 volledig gesloopt.

Het Kasteel 't hof ten Doncksken.

't Hof ten Doncksken, gelijk trouwens ook de "Vrije aerde van Battenbroek"(1), waarvan het deel uitmaakt, schijnt

: een fort en een kasteel

zeer vroeg bewoond te zijn. De legende wil dat de Romeinen de dijken rond Battenbroek opgebouwd zouden hebben. Wel is het mogelijk dat de Berthouders die in de IXe eeuw een machtig kasteel opbouwden te Rumst, ook aan deze zijde van de Nete, een versterking maakten op de hoogte – den donck – tussen de Nete en de Dijle.

't Doncksken immers beslaat een uitgebreide zandplaat, drie meter hoger dan de omliggende polders en juist gelegen voor de samenvloeiing van Nete en Dijle.

Het feit dat het hof ten Doncksken allodiaal(2) goed is, en slecht voor de polders er omheen afhankelijk is als volle leen van Battenbroek, en ook het feit dat minstens van in de XIIIe eeuw de tol van Battenbroek op het Doncksken werd geheven(3) pleiten voor een zeer vroege nederzetting. De oudste vermelding vinden we vermoedelijk in de akte "De Vrijheyd Walem" : *"gegeven int jaer dusent cciii ende vijftich deniersten Sontach na dertiendach"* , waar het gaat over de grenzen van de parochie Walem, en waar een zekere "Henricus de Donxkene" optreedt als getuige.

*Het Doncksken op een kaart van Ferraris
uitgegeven tussen 1771 en 1778*

Het goed ten Doncksken bevatte na 1550 vier allodiale percelen : Groot en Klein Aubroeck, de Watermansbeemd en de Maeykens.

De eerste eigenaar van 't Hof ten Doncksken die wij terugvinden is ridder Lancelot de Gottignies(4) die het in bezit heeft in 1521. In de beschrijving die hij er zelf van geeft noemt hij het " 't hof ten Doncxkenie".

Vanaf die datum zijn alle eigenaars gekend die er op volgden.

Zijn dochter Catharina, gehuwd met Aert de Merode bezit het Doncksken in 1536. Hun dochter Margaretha trouwt eerst Jan van Busleyden en later Jan van Halmale. Op te merken is dat de 25 bunders die later het complex van het goed ten Doncksken zullen uitmaken, toen gedeeltelijk in bezit waren van Hendrik Ketels, gehuwd met Margriet Valck. Naar hem zal een gedeelte der beemden van 't Doncksken lang de naam dragen van "Ketelbeemden".

Gielis van Busleyden (+ 1597) , zoon van Jan van Bysleyden, trouwt met Anna de Plaisnes (+1621), die in 1601 hertrouwt met Joris van Uitterwijck. Ze hadden minstens vier kinderen: Loys, Gielis, François en Margaretha. Het is Margaretha , "vrouwe van Norderwijck" sinds 2 januari 1623, die het hof ten Doncksken met het "huis van plaisantie"(5) erft en trouwt met Jan de Tiras(+1660) en op het kasteel gaat wonen.

*Vandermaelen
1846-1854*

Hun zoon Georges (+1661) trouwt in 1640 met Maria Isabella Tibauti, die een uitgebreide doch roemloze rol zal spelen in de processen omtrent het hof ten Doncksken. Ze hadden negen kinderen: Jan, Alfons (+1691), Engelbert, Ambrosius, Constantijn, Frans, Maria, Anna en Margaretha.

Na de dood van Georgers Tiras doet Isabella Tibauti het verhef(6) van 't Doncksken op 10 maart 1661. Vanaf dit moment volgen de processen, met openbare verkopen, onderpanden en aanslagen van goederen elkaar op. Uiteindelijk komt het ook tot verkoop van renten, vruchtgebruik en verkoop van eigendommen. De Antwerpse familie De Jode neemt er de meeste rente op en koopt het hof ten Doncksken op 23 juni 1691 voor de som van 14 500 gulden.

Thomas Hertop de oude, weduwnaar van "vrouwe van Grinsven" en later hertrouwd met Maria Constatia Van Hove woonde al op het kasteel voor 1680 en deze schenkt het

kasteel aan zijn zoon Thomas Hertrop de jonge, die het verkoopt op 23 augustus 1680 aan Frans Saerens een inwoner van Mechelen, die het op zijn beurt terug verkoopt aan Thomas de jonge op 12 november 1682, dit op voorwaarde dat zijn vader Thomas de oude op het kasteel mocht blijven wonen. Vader en zoon leefden namelijk in onmin met elkaar. Het kasteel, en voornamelijk de renten, worden de volgende jaren dan nog verschillende malen verkocht, totdat Thomas de oude het op 23 augustus 1702 terug koopt van Isabella De Jode.

*De alom gekende Popp kadasterkaarten
1842-1879*

Vanaf dat ogenblik komt de eigenaardige situatie dat de zoon, die op het hof ten Doncksken woont, alle uitweg weigert aan zijn vader die op het kasteel woont. Vader Hertrop tenslotte sterft op 16 juli 1704 op het kasteel.

Zijn zoon, ook genaamd Thomas Hertrop de jonge, keizerlijk gouverneur van Lier, getrouwd met Maria Isabella de Letter, volgt hem dan opnieuw op als eigenaar.

De erfgenamen van Thomas Hertrop de jonge verkopen het huis van plaisantie na vele lopende geschillen processen op 27 februari 1756 aan de Brusselse bankier Van den Steen, die het op zijn beurt op 18 juni 1757 weer verkoopt aan het echtpaar Vincent Rijmenants – Van Leuven, inwoners te Mechelen voor de som van 10 000 gulden contant en 12 00 gulden op rente. Deze hebben daarna het kasteel tijdelijk bewoond.

*Op een luchtfoto uit 1971 zijn nog duidelijk
puinresten te zien van de afgebroken gebouwen*

In de XIXe eeuw wordt het hof en het kasteel eigendom van baron Duval-Beaulieu, burgemeester van Bergen.

Deze heeft reeds in 1825 de beemden als vloeibeemden willen aanleggen, maar de polderbesturen waren bevreesd voor deze nieuwigheid op de gevaarlijkste punten van de dijk rond Battenbroek. Het is de zijn opvolger Andreas Wauters van Gent, gehuwd met Constantia Van Kerkchove, die pas in 1845 deze toelating bekomt. Naar hem is ook de polder van 't oude Doncksken genoemd : Wauters polder.

Wauters richtte het kasteel in als boerderij. Het was daarna ook nog een tijd azijn-brouwerij en in 1836, een fabriek van

verf en meststoffen, opgericht door Delrue van Blandaix en Witteren van Antwerpen. Deze fabriek werd echter na 1 jaar reeds gesloten. De sluiting kwam er op vraag van de gemeente Rumst wegens "slechte uitwasemingen".

*Op deze hedendaagse foto zien we dat de natuur
terug de bovenhand heeft genomen.*

Na 1848 werd het oude kasteel bewoond door de familie Eliaerts, afkomstig van Heindonk. Het was toen weer een boerderij geworden... volgens Goetstouwers : "de vuilste boerderij van Walem"... en deze werd afgebroken in 1926.

Het Fort .

Naast het hof ten Doncksken heeft men het fort "het Doncksken" dat samen met het fort Sinte Catharina onder Rumst, een gewichtige rol heeft gespeeld in de godsdienststroeibelen in de XVIe eeuw.

Dit fort was gebouwd op de tong bij de samenvloeiing van Nete en Dijle, en het was buitendijks voor de vrije aarde, zodat dit omdijkt schoor (8) maar half bundergeld(9) betaalde.

Het fort besloeg een tamelijk groot oppervlak, waarbij eertijds enkele woningen voor de soldaten en hun

gezinnen gebouwd werden. Het was zowel langs de Nete als langs de Dijle verbonden door een smalle, hoge zomerdijk met de Sinte Catharina dijk. Op de tong langs de Nete-zijde was er een grote wachttorens gebouwd waarvan de fundamenten nog in de grond steken. Vanuit dit fort kon zeer makkelijk de toegang tot de beide rivieren afgesneden worden.

Wie de juiste oprichters van dit fort zijn is moeilijk te achterhalen, maar mogelijk werd het fort tijdens Alva's bewind opgericht als vooruitgeschoven post van het Blokhuis te Mechelen. Terwijl Don Juan, de nieuwe landvoogd, de legers der Staten(10) versloeg te Gembloers op 31 januari 1578, werd Mechelen verrast door enige vendels voetvolk van de graaf de Bossu, die de bewaring van Mechelen overdroeg aan Pontus de Noyelles, heer van Bours. Deze deed aanstonds "Mechelen buiten de wallen" afbreken, plunderen en verbranden.

Daardoor kwam ook het Doncksken in geuzenhanden (11) terecht, en de strooptochten der soldaten in Battenbroek begonnen voor goed. Wanneer Mechelen zich op 24 juli 1579 onderwierp aan de prins van Parma, Alexander Farnèse, bleef het fort 't Doncksken in geuzenhanden. Ook Duffel en Lier waren aan de geuzen onderworpen, evenals Antwerpen en Brussel. Daaruit volgde dat Mechelen van alle toevoer van levensmiddelen was afgesloten en al snel gebrek had aan vlees en graan. Van deze omstandigheden trachtte de prins van Oranje gebruik te maken om de Mechelaars weer op zijn hand te krijgen door schepen met graan vanuit Antwerpen naar Mechelen te sturen. Dit gebeurde in januari 1580. Deze schepen werden echter beroofd en bestraft door de Mechelse Magistraat. De Staatsen konden dan uiteindelijk toch een brief bezorgen aan de Mechelaars met hun goede bedoelingen en de vraag om de handelsbetrekkingen tussen Antwerpen en Mechelen terug te laten starten. Zonder gevaar voor een oproer kon de Mechelse magistratuur deze mededeling niet onbeantwoord laten en werd er een vredesconferentie opgezet tussen de Antwerpenaren en de Mechelaars op het Doncksken. Deze conferentie had plaats op 20 februari 1580.

Op zaterdag 9 april 1580 werd Mechelen bij verrassing ingenomen door de Staatsen. Dit was de aanleiding tot de Engelse Furie te Mechelen: ganse schepen met de buit van de plunderingen van kerken en burgers vaarden langs het Doncksken, op weg naar Lier, Antwerpen en zelfs tot Engeland. Twee jaar later had Farnèse de stad Lier terug in zijn macht, en in 1585 valt onder zijn leiding de stad Antwerpen volledig in zijn handen. Op datzelfde ogenblik nemen zijn soldaten Mechelen, Walem, Nekkerspoel en het fort 't Doncksken en dat van Heffen terug in.

Enkele feiten uit de verdere historie van het fort:

- Op 26 januari 1594 klaagt commandant Du Hem de maalter van de molen van Roosendaal (= de molen van Battenbroek) aan omdat deze met zijn bootje regelmatig geuzen zou overzetten op de Nete.
- Op 22 september 1601 waarschuwt Antoon van Bourgogne de stad Mechelen om het fort terug in orde te brengen omdat opstandige soldaten van Hoogstraten op de loer staan om het Doncksken te kunnen bezetten.
- Het fort was zwaar bezet onder commandant Danckaert. Van 1623 tot 1635 werden er te Rumst 24 soldatenkinderen gedoopt.
- Op 9 mei 1692 geeft zijne Excellentie M. Emmanuel de opdracht een brug te bouwen. Dit was omdat de Engelse en Hollandse troepen met hun artillerie-paarden regelmating in het Doncksken lagen voor hun winterkwartier. Langs deze brug zouden ze dan in geval van nood snel via Heindonk naar Tisselt kunnen afmarcheren. Deze brug heeft daar jarenlang gelegen. Zij deed zeker nog dienst in 1700 en vermoedelijk ook nog in 1702. Deze brug blijkt dan ook de oorzaak te zijn geweest dat Battenbroek regelmatig soldaten kreeg voor inkwartiering.

 wm

(1)Vrije aerde: het voorecht der "Vrije aerden" bestond hierin dat ze aan de kroon hulde en manschap waren verplicht, maar aan de staat niets verschuldigd waren. Dit wou dus zeggen dat ze geen belastingen betaalden aan wie dan ook. (2)Bron : inventaris onroerend erfgoed Vlaanderen (3)Oude rechtsterm. Gezegd van goederen die het vrije, oorspronkelijke, erfelijke eigendom zijn van den bezitter, die dus daarvoor geen leenheer erkent; het tegengestelde van feodaal. (4)Bron: Staatsarchief Antwerpen. (5)Bron: Algemeen Rijksarchief Brussel : Cour Féodale du Brabant, nr 3890 (6)Een huis van plaisantie was een buitenverblijf voor gegoede burgers. Ze ontstonden in de 15e eeuw, maar werden pas in de 16e eeuw in groten getale gebouwd. (7)Verhef was een term uit het middeleeuwse leenrecht. Wanneer een leenman een leen in bezit nam, door erfenis of door aankoop, betaalde hij een eenmalig bedrag aan zijn nieuwe leenheer ten teken van trouw. Dit bedrag werd een verhef genoemd. (8)Aangespoeld land, aanslibbing. (9) Een bunder (Latijn: bonnarium; Frans: bonnier) of bonder is een oude eenheid van grondoppervlakte. De omvang van een bunder verschilt van streek tot streek, afhankelijk van de grootte van de plaatselijke lineaire meetstandaard de voet of de roede: doorgaans 400, soms 450 vierkante roede. Bundergeld was dus de huur die men moest betalen voor het stuk land dat men bewoonde. (10) De staatsen refereert naar een gangbare term in de Nederlandse geschiedenis met twee betekenissen. De staatsen waren tijdens de Tachtigjarige Oorlog de groep opstandelingen tegen het Spaanse gezag, geleid door de Staten-Generaal van de Nederlanden, waarnaar ze vernoemd zijn. Na de Tachtigjarige Oorlog werd de benaming gebruikt voor de aanhangers van de Republiek, met als leiders de regenten, tegenover de prinsgezinden, de aanhangers van het Huis van Oranje-Nassau. (11)Naam van degenen die zich in de beginjaren van de Tachtigjarige Oorlog tegen Filips II en Alva verzetten. De aanduiding was eerst een spotnaam voor de lagere adel toen deze in 1566 in het zogeheten Smeekschift aandrang op een ander beleid en bij die gelegenheid werd betiteld als 'gueux' (bedelaars).

KONSTANSKE

*Karel De Belder stuurde ons deze mooie tekst die hij maakte aan de hand van een interview dat hij ging afnemen bij Eugeen Verboomen toen die in het zorgcentrum te Battenbroek verbleef.
Het verhaal over een ontluikende jeugdliefde die bruusk afgebroken werd.*

We waren altijd bij elkaar, zij met lange blonde krullen die tot haar middel reikten en een blauw-wit geruit voorschootje, ik met het traditioneel wit broekje met pijpen die een halve knie bloot lieten.

Als ik op school, bij het belsignaal, mijn benen vanonder mijn lijf liep, was ik juist op tijd om Konstanske uit de meisjesschool te zien komen, en als "gentleman" haar boekentasje te dragen.

Wanneer de andere jongens bij de zusterkennsschool aankwamen, was ik er met het liefste meisje al lang vandoor. Ik was toen al gesteld op eerste keuze.

Wij maakten een omweg nargelang de belevenissen van de dag al dan niet lang om op te sommen waren. Ik zorgde ervoor uit de buurt van de straat-bengels te blijven. Als dat niet lukte moest ik het meestal hard verduren en het woord "meisjesgek" galmde dan nog lang door de verlaten straten.

Ik bloosde wat, Konstanske lachte wat, en we maakten nog gauw een afspraakje om na het eten nog even de natuur in te trekken.

De oorlog was nog maar pas voorbij en de voedselverdeling kwam traag op gang. De moeder van Konstanske had ergens een geit op de kop kunnen tikken, en ik wist precies wanneer het diertje gemolken werd.

Als ik dan met één van mijn goedkope smoesjes bij Konstanske belandde, wist ik dat mijn ook een kopje warme geitenmelk wachtte. Bij de eerste slok wisselden we een blik die een gelukkig ogenblik uitstraalde.

We genoten van het bij elkaar zijn en van de geitenmelk.

Op een middag in Februari kwam ze niet uit de school.

Ik slenterde nog even rond bij de groene schoolpoort, en liep met gebogen hoofd, en nu zonder omweg, naar huis.

Ik keek voor het binnengaan nog even in de straat, en naar haar huis. Mijn grootmoeder die meestal vroegtijdig alles opmerkte, nam mij even mee in haar stoel bij het raam, om mij voordat ik met mijn ongenoegen voor de proppen kon komen, te vertellen dat Konstanske weer ziek was. Ze was te vlug na haar verkoudheid buiten gegaan en moest nu warm in bed blijven. Aan een "floris" moest ernstig gedokterd worden.

De dag nadien was ze dus weer niet aan de school, ik begon me zowaar alleen op de wereld te voelen.

Gedaan met boekentas dragen, door de velden dwalen en geitenmelk drinken.

Op mijn gezeur haar te mogen bezoeken kwam steeds "later" als antwoord.

Enkele weken nadien stond er een zwarte stok met zilveren kruis tegen het raam van Konstanske haar huis.

Ik werd extra opgekuisd en met mijn moeder mocht ik Konstanske gaan bezoeken.

Ze lag daar in kraaknette lakens, onbeweeglijk, mooi en omkranst door witte lelies, haar blonde krullen netjes opgeborsteld op schouders en borst.

Ik fluisterde haar naam om haar niet te bruusk te wekken, ze keek niet opzij.

Haar moeder ging in een hoek van de kamer staan snikken en ik voelde de neiging opkomen mee te doen.

Een hand op mijn schouder leidde mij de kamer uit, naar huis toe.

Toen wist ik pas dat het allemaal voorbij was, ik had geen honger en uren later vond moeder mij, op mijn door tranen doorweekt hoofdkussen.

Nu nog, na al die jaren, zie ik nog vaak het bleke gelaatje en de witte lelies helder in mijn geest: het beeld van het eerste dode kind.

Het beeld van mijn Konstanske.

 kdb

INHOUD

Editoriaal	3
Guillaume Gellens alias "Bock Giljom"	4
De costuimen van Waelhem	8
1967: 50 jaar geleden in onze dagbladen	10
Vluchten voor de Grote Oorlog (1)	13
't Doncksken in Battenbroek	16
Konstanske	20